

Top 10 van een *come-back-boom*: solitaire coniferen

De conifeer is terug als nooit tevoren!

Coniferen zijn terug van weggeweest en wel als heuse toekomstknallers. Voor hagen, zoals de inheemse wintergroene *Taxus*, maar ook als solitair in de openbare ruimte, met in de meeste gevallen hun droogtebestendige, maar ook esthetische kwaliteiten. Marko Mouwen van Boomkwekerij Ebben zet de variatie van solitaire coniferen voor u uiteen in een top 10.

Auteur: Marko Mouwen en Karlijn Raats

De conifeer krijgt steeds meer de connotatie van toekomstbestendige boom en wordt momenteel opnieuw gewaardeerd. Hun naalden vangen fijnstof af en de wintergroene soorten geven jaarrond iets extra's aan het beeld. Ideaal dus als solitaire in Nederland, waar wij al ruimschoots kennis hebben gemaakt met warmte en droogte die zich laten meten met die in de Zuid-Europese landen. Sommige coniferensoorten zijn vorstgevoelig, maar standaard strenge winters kent ons land de afgelopen decennia nauwelijks meer.

Deze top 10 zet de variatie van solitaire coniferen uiteen: (niet-)naaldverliezend, wintergroen, heel groot, (niet-)inheems. Ze hebben allemaal een groot voordeel: ze zijn zeer goed bestand tegen droogte, net zoals je in mediterrane gebieden overal naaldbomen ziet staan, in de openbare ruimte en het buitengebied en zelfs op de rotsachtige heuvels waar ze erosie tegengaan. In deze top 10 staan enkel en alleen de knoeperds die cachet geven aan elk beeld. Ben jij niet grootgebracht vlak bij de Loonse en Drunense Duinen, Karlijn? Want waar worden bijvoorbeeld in dat natuurpark de mooiste

trouwfoto's gemaakt? Het liefste op een stuifduin voor een grote karakteristieke scheefgegroeide *Pinus*!

1. *Sequoia sempervirens* (kustmammoetboom): *drive through tree*

Sequoia sempervirens is in het midden van de negentiende eeuw geïntroduceerd. De naam *Sequoia* is afgeleid van het opperhoofd Sequoyah van de Cherokee-indianen in Georgia. Sequoyah (1770-1843) was een halfbloed met een Duitse vader en een Cherokee-moeder. Sequoia's zijn de grootste bomen ter wereld. Hij wordt ook wel *coast redwood* of *coastal redwood* genoemd, 'kustmammoet'. De soortnaam betekent 'altijd groen'. Van oorsprong komt hij uit Noord-Californië. Hij wordt vaak verward met de uit Zuid-Californië afkomstige *Sequoiadendron giganteum* ofwel *giant redwood*.

Hij kan als kustsequoia tegen zeewind en is zo'n joekel van een boom, dat je met de auto door de stam heen kunt als daar zich een 'tunnel'

vormt. Zoek maar eens op 'drive through tree' of 'tunnel Tree'. Je zou een artikel op zich kunnen wijden aan deze prachtboom.

Sequoia kan ook tegen een hoge grondwaterstand. Het hout is onbrandbaar. Alhoewel hij vorstgevoelig is volgens de literatuur, heb ik nog nooit vorstschade bij *Sequoia sempervirens* gezien. Ik vermoed dat dit alleen bij jonge exemplaren voorkomt, zoals ook veel andere boomsoorten vorstgevoelig zijn in de jonge fase. Als hij zijn jonge fase voorbij is, kan hij prima tegen vorst.

Zijn vers gezaagd hout is prachtig rood tot dieprood van kleur. Hij kan in de natuur wel 80 tot 100 meter hoog worden, in de openbare ruimte is dat eerder 30 tot 55 meter. Hij wordt dan 5 tot 8 meter breed. De kroonvorm is piramidiaal met een enorme stam en zware gestel-takken. *Sequoia* heeft zowel smalle, langwerpige naalden met een puntje, als schubvormige naalden. De vruchten bestaan uit kegels van 2 tot 2,5 centimeter lang die rond september bruin kleuren. Ze zijn ook verkrijgbaar als meerstammige boom.

2. *Taxodium distichum* (moerascipres): superwadiboom

Superboom, ik heb deze thuis ook staan, tezamen met vijf mammoetbomen. Staat het liefste 'met zijn poten in het water' en kan net zoals *Sequoia* tegen een hoge grondwaterstand. De ideale wadiboom. In 1810 is hij voor het eerst beschreven door de Franse botanicus Louis Claude Richard. Komt van nature voor op overstromingsvlaktes van rivieren, in moerassen en andere vochtige habitats. Zoek maar eens op *Taxodium* 'Louisiana' en je ziet dat deze boom gewoonweg in het water kan groeien. Niet voor de jacht op krokodillen, maar speciaal voor de *Taxodiums* wil ik nog een keer naar Louisiana.

Zijn bekendste variëteiten zijn 'Imbricatum' of 'Nutans'. Naaldverliezend, de naalden zijn zacht loof. Van oorsprong komt *Taxodium distichum* uit het zuidoosten van de Verenigde Staten. Deze boom wordt erg oud en is een bijzonder esthetische boom met een prachtige herfstkleur. Wordt 18 tot 30 meter hoog en 6 tot 12 meter breed. Hij is geschikt voor alle bodemsoorten en daardoor een echte toekomstboom, want hij kan ook tegen hitte, droogte en wind. Behalve in wadi's, kan hij ook in parken, straten, begraafplaatsen en op zware grond.

Hele imposante bomen met een uitgesproken piramidale groeiwijze en een kaarsrechte, tot in

1
Sequoia sempervirens (kustmammoetboom): drive through tree

2
Taxodium distichum (moerascipres): superwadiboom

3

Metasequoia glyptostroboides (watercipres): een van de meest uniforme bomen die er bestaan

de top doorgaande en spiraalsgewijs draaiende stam. Oude exemplaren bezitten breed uit-groeiende, stamvleugels, ook wel 'plankwortels' genoemd. Prachtig om te zien is hoe *axodium distichum* ademwortels (pneumatoforen) vormt. Dit kun je bijvoorbeeld aanschouwen in Kasteeltuinen Arcen.

De uit de Verenigde Staten afkomstige *Taxodium* wordt vaak verward met *Metasequoia* uit Azië, maar het zachte loof staat niet, zoals bij *Metasequoia*, tegenoverstaand in twee vlakke rijen, maar radiaal spiraalvormig naar alle kanten aangedrukt. De vruchten van *Taxodium distichum* zijn wrattige kegels met daarin de zaden tussen de schubben. De naalden verkleuren in het najaar bruin tot koperkleurig, voordat ze samen met de genoemde kortloten massaal en in *no time* naar beneden vallen zodra het vriest.

3. *Metasequoia glyptostroboides* (watercipres): een van de meest uniforme bomen die er bestaan

Van nature uniforme boom met zijn grote, recht doorgaande harttak. Ze zeggen wel eens

dat er meer *Metasequoia's* staan in de rest van de wereld dan in Zuid- en West-China, waar ze oorspronkelijk vandaan komen en waar ze massaal gekapt geweest zijn. *Metasequoia* heet ook wel 'watercipres', maar groeit niet in het water, zoals *Taxodium*. Hij kan daarentegen enorm goed tegen hoge grondwaterstanden, wat hem reuzegeschikt maakt voor toepassing in ons land. Verdraagt ook hele ingrijpende snoei.

Metasequoia is aantoonbaar een van de beste bomen om een industrieterrein mee te vergroenen

Metasequoia is naaldverliezend. Het is voor zover bekend een monotypisch geslacht met maar een soort: *glyptostroboides*. Omdat

4

Sequoiadendron giganteum (mammoetboom): de grootste levende boom ter wereld

er verschillende fossiele afdrucken van *Metasequoia* zijn gevonden in gesteenten, wordt de boomsoort nu gezien als levend fossiel. In 1941 is hij herontdekt door een Chinese houthakker in het Zuid-Westen van China en vanaf 1960 is hij massaal vermeerderd door stekken en zaaien.

Metasequoia geeft geen luchtwortels/pneumatoforen zoals *Taxodium*, maar zijn wortels drukken de stoep wel op. De boom verdraagt echter prima bovengrondse omstandigheden van de versteende omgeving: het is een megaknaller. Een sterke, ziektevrije boom. In een goede ondergrondse groeiplaats met voldoende ruimte zijn ze daardoor prima geschikt voor de openbare ruimte. Ook staan ze bij ons in groot aantal rond de kwekerij, in een ruime groeiplaats in het betonnen erf. Het is hierdoor aantoonbaar een van de beste bomen om als groenscherm een industrieterrein mee te vergroenen.

Hij wordt 20 tot 30 meter hoog en 5 tot 10 meter breed en heeft een mooie herfstkleur. Kan op zowel zand als klei en is niet

5

winterbeeld

Calocedrus decurrens (wierrookceder): groene naaldboom in het landschap

ziektegevoelig. Wordt ook vaak gebruikt in boombakken, lanen en brede straten, tuinen en parken.

4. *Sequoiadendron giganteum* (mammoetboom): de grootste levende boom ter wereld

Komt oorspronkelijk uit het Sierra Nevada-gebergte in Californië, in 1853 in Europa geïntroduceerd. Wordt ook wel 'boksboom' genoemd. Zijn vezelige schors kan 30 tot 60 centimeter dik worden, waarmee de boom zich beschermt tegen bosbranden. Sterker nog: voor zijn voortplanting zijn branden zelfs noodzakelijk, want de zaadjes maken in de vruchtbare asgrond de meeste kans om uit te groeien tot jonge bomen.

Het is de grootste levende boom ter wereld in de vorm van de *General Sherman Tree* in Sequoia National Park in Californië (USA). Deze boom heeft een hoogte van 83 meter en een stamomtrek bij de bodem van 31 meter en 26 meter op borsthoogte. Wordt toegepast in grote tuinen en op begraafplaatsen in gronden met een zure tot neutrale pH-waarde. Heeft zowel onder- als bovengronds flink ruimte nodig met zijn hoogte van 30 tot 40 meter en breedte van 8 tot 10 meter.

5. *Calocedrus decurrens* (wierrookceder): groene naaldboom in het landschap

Calocedrus is een uniforme, wintergroene, compact groeiende, onderhoudsvrije en windvaste boom. Hij heeft een zuilvormige groei en een roodbruin gekleurde stam die op latere leeftijd afschilfert. Wordt wel eens verward met *Chamaecyparis*. Het hout van *Calocedrus* wordt gebruikt voor potloden. Zijn bladschubben bevatten esoterische olie, vandaar de naam wierrookceder.

Calocedrus komt oorspronkelijk uit westelijk Noord-Amerika en is in 1853 door John Jeffrey in Europa geïntroduceerd. Het is de grootste bekende boom in Californië, met een hoogte van 48 meter en stamomtrek van 12 meter. Kan meer dan vijftienduizend jaar oud worden!

Groeit op elk bodemtype, wordt 30 tot 50 meter hoog en 8 tot 10 meter breed. Wordt nog weinig toegepast in de openbare ruimte. Je komt hem hier en daar tegen op arboretums en begraafplaatsen. Enkele *Calocedrus*-exemplaren van ons staan bij het Elkerliek Ziekenhuis in Helmond. Ook goed toepasbaar in parken en grote tuinen. Zeker als je bovengronds minder

6

Karakteristieke vorm
bij *Pinus sylvestris*

***Pinus sylvestris* (grove den): pioniersboom en fijnstofafvanger**

7

***Pinus nigra* (zwarte den): ook voor kustgebieden**

ruimte hebt en toch een groen element wil planten, is deze compacte groeier een hele mooie boom.

6. *Pinus sylvestris* (grove den): pioniersboom en fijnstofafvanger

Deze boom met karakteristieke, grillige stam en opvallend oranjebruine schors (later onderaan grijsbruin) is inheems in Europa. Hij is wijdverspreid door de bosbouw. In vervlogen tijden werd het hout gebruikt als stuthout in de zout- en kolenmijnen; er werden balken van gemaakt om de mijnschachten mee te stutten. Het *Pinus sylvestris*-hout had een signaalfunctie, omdat het enorm kraakt voordat het breekt. Dat gaf

de mijnwerkers iets meer kans om te overleven bij narigheid met rampzalige gevolgen, zo diep onder de grond.

Het is een pioniersboom, omdat hij onder extreme omstandigheden groeit. Indien hij voldoende onder- en bovengrondse ruimte heeft, is hij vrijwel voor elke situatie geschikt, voor in parken tot in kustgebieden, maar ook in daktuinen. Omdat zijn naalden flinke fijnstofafvangers zijn, is *Pinus sylvestris* ook heel geschikt in ecologische zones. Hij wordt, net zoals *Metasequoia*, meer en meer toegepast in laanstructuren.

In augustus was ik in Schotland. Daar heb ik ze in de moerassen zien groeien: *Pinus* houdt als boom normaliter van hoge, droge, zure zandbodems en niet van natte voeten, alhoewel *Pinus nigra* tegen iets nattere omstandigheden en zoute zeewinden kan. Hoewel *Pinus* doodgaat als hij van de kwekerij in natte omstandigheden komt te staan, kan hij zich wel als zaadje in natte grond ontwikkelen. Dat doet hij door zijn wortelgestel aan de natte omstandigheden aan te passen en in de bovenlaag te blijven. Hij wordt 25 tot 30 meter hoog en 10 tot 15 meter breed.

7. *Pinus nigra* (zwarte den): ook voor kustgebieden

Komt oorspronkelijk uit Midden- en Zuid-Oost-Europa en is in 1835 geïntroduceerd door de kweker Lawson uit Edinburg. Het natuurlijke verspreidingsgebied van *Pinus nigra* ligt in Europa, Klein-Azië en Noord-Afrika. Daar groeien ze op ongeveer 250 tot 2100 meter hoogte op de berghellingen van de hooggebergten. De boom wordt ook veel aangeplant als houtleverancier voor constructiewerken, voor de bouw en voor andere gebruiksvormen. Het zijn grote tot zeer grote bomen, tot wel 55 meter hoog en dan 15 tot 18 meter breed. In de openbare ruimte gemiddeld 20 tot 25 meter hoog en 18 tot 20 meter breed.

De boom bezit op oudere leeftijd schitterend mooie zwartgrijze diepgegroeide schors op de stam en de grote gesteltakken, met diepe groeven en grote, onregelmatige schorsplaten die grijsbruin tot grijszwart verkleuren. De naalden zitten in tweetallen in het vliesachtige doosje en zijn hard en stug, donkergroen van kleur, met een scherpe naaldpunt en 9 tot 15 centimeter lang. Groeit zoals gezegd nog beter in kustgebieden dan *Pinus sylvestris*, maar verdraagt geen schaduw; hij moet in de volle zon staan. Kan in parken, kustgebieden, ecologische zones en in daktuinen, maar ook als natuurlijk windscherm of in kalkrijke duinen om zand vast te houden.

8. *Cedrus libani* (Libanonceder): prachtige schaduwbrenger in parken en op landgoederen

Uit Klein-Azië (Libanon) en Zuid-Afrika afkomstig, halverwege de negentiende eeuw geïntroduceerd. Heeft een grillige groei. Ceders maken geen hars aan, maar olie die het hout verduurzaamt. Al in de bijbel werd gesproken over de

8

Cedrus libani (Libanonceder): prachtige schaduwbrenger in parken en op landgoederen

ceders van Libanon. *Cedrus libani* kom je vaak tegen in oude parken.

Hij wordt op oudere leeftijd steeds indrukwekkender. De uiteindelijke hoogte wordt pas na 100 à 150 jaar bereikt. Wordt ook van oudsher aangeplant vanwege zijn insectenwerende geur. Kan worden toegepast in parken, tuinen en op begraafplaatsen. Het is een prachtige schaduwbrenger op plaatsen met voldoende ruimte. Hij wordt 20 tot 25 meter hoog en 15 tot 20 meter breed.

9. *Cedrus deodara* 'Robusta Glauca' (Himalayaceder): blauwe naaldboom

Deze prachtige blauw (zilvergrijs/blauwgroen) gekleurde naaldboom komt uit het westen van de Himalaya en is ontdekt in 1850. Als echte pionier komt hij voor op hoogtes boven de 2000 meter. Het is de heilige boom van de hindoes; in het Sanskriet betekent de naam 'hout van de goden'. *Cedrus deodara* 'Robusta Glauca' is met name geschikt als sierboom in parken, tuinen en op begraafplaatsen. Hij wordt 10 tot 15 meter hoog en 5 tot 7 meter breed.

9

***Cedrus deodara* 'Robusta Glauca' (Himalayaceder): blauwe naaldboom**

10. *Larix decidua* (Europese lariks): geschikt voor Indian summer!

Op de Nijmeegse stuwwal bij Ubbergen vormen ze jaarlijks een dikke zachte deken waarop je uren kunt gaan liggen luisteren naar de geluiden van de natuur: gevallen lariksnaalden. *Larix decidua* komt oorspronkelijk uit de berggebieden van Midden- en Noord-Europa - hij is inheems in Scandinavië - en nauw verwant met *Larix kaempferi* (Japanse lariks). In 1626 werd hij voor het eerst gecultiveerd in Engeland.

Larix decidua is een snelle groeier, een bosbouwsoort, en wordt vaak gebruikt voor herbebossing. Niet alleen bestand tegen hete zomers, maar ook tegen strenge winters. Kan temperaturen hebben tot min 50 graden. Als solitair vormt hij een pilaar in het landschap. Het is een van de weinige bladverliezende naaldbomen die in het najaar naar knalgeel tot oranjegeel verkleurt. Kortom: ook met coniferen kun je een mooie *Indian summer* realiseren!

Houd er rekening mee dat *Larix decidua* niet van schaduw houdt. Hij wil volle bak in de zon en houdt niet van natte grond. Hij moet dus op goed drainerende grond staan, dus op lichtere zandgronden. Vooral geschikt als sierboom in

10

***Larix decidua* (Europese lariks): geschikt voor Indian summer!**

parken, tuinen en op begraafplaatsen en een aantrekkelijke soort voor het creëren van een microklimaat in nieuwe parken. Onze kwekerij heeft *Larix decidua* ook verkrijgbaar als meerstam. Hij bereikt een hoogte van 25 tot 45 meter en een breedte van 12 tot 15 meter.

Marko Mouwen
Boomkwekerij Ebben

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!